

A szülei ház

– Íme, a leányom, Ágnes – szólta Simon, és sugárzó arccal nézett körül a társaságon. – Szép gyerek, mi? Egészen az édesanyja! Nos, mit mond hozzá, orvos úr? És ön, kedves Fábián? És önök mind, uraim?

A feldíszített ebédlőn látszott, hogy tánc készül. A nagyobb bútorokat mind kihordták, s a fényesre fölsúrolt teremben csak két tucat szék meg egy hosszú asztal állott, megrakva kerék nagyságú tortákkal, meredt szemű halakkal és piros meg sárga, reszkető kocsonyákkal. A vörösre izzadt kályha körül egy csomó frissen beretvált arcú és fekete kabátos, vidéki úr álldogált.

– Valóban – szólalt meg a gimnázium igazgatója –, szerencsét kell önnek kívánnunk, kedves Simon. Adja az Isten, hogy amit remélek, még sok öröme legyen a lányában. Azt hiszem, valamennyiünk érzelmét tolmácsolom, mikor egyszerűen csak annyit mondok: el vagyunk ragadtatva.

A szoba közepén viruló fiatal lány állt, és kissé elfogultan, de bátran és vidáman nézett az igazgató szemébe. Most jött haza a nevelőintézetből, s tele volt friss hangulatokkal: örült a szabadságnak, a szülei háznak, az életnek, s fiatal szíve csupa bizalom meg várakozás volt. Az édesanyja ott állt pár lépésre mögötte, mosolygott, és csipkekendőjével olykor végigsimított a homlokán. Még mindig szép asszony volt, bárha a szeme szöglete körül csillagot vetettek az apró ráncok. Tényleg hasonlítottak egymásra, mindkettő jó növésű, aranyzőke és olajbarna, ragyogó arcú volt. Még a szájuk körül játszó sajátságos vonás is egyformának tetszett, s olyan kifejezést adott nekik, mintha tudnának valamiről, amit a nagyvilág előtt titkolnak.

– Nos, ha így van, akkor ezennel közéljük bocsátom őt – nevetett a háziúr, és megdörzsölte a kezét. – Kitűnően táncol, kedves albíró úr, szépen hegedül, kedves Fábián, és szereti a verseket, Kopeczki barátom. Illeni fog hozzánk. Mert azt akarom mondani, uraim – folytatta, és ajkát ravaszksáan összecsucsorította –, hogy minden úgy marad, ahogyan volt. Azt óhajtom, hogy a portámról a jövőben is azt mondják: a Simon-ház a legvígabb épület a városban. Nos, Fábián, mért olyan kedvetlen? Nem jól érzi magát?

A megszólított alacsony termetű, gömbölyű arcú, csókaszemű ember volt, aki pápaszemet viselt, és nyugtalanul nézegetett szét mögüle. Akárhol járt, akármit csinált, mindig csak az egészségére és sajátságos gyógy módjaira gondolt, amelyeket a világ legkülönbözőbb orvosaitól szedett össze. Nem

evett borsos ételeket, zsebe tele volt különböző porokkal, s viláért nem ivott volna étkezés közben, hanem csak fél órával utána, ahogy egy híres orvos Bismarcknak javasolta. Megkísérlette már a hideg vizet, a villámot, sőt kuruzslókhoz is fordult tanácsért. Kellemetlen ember volt örökös emésztési zavaraival, gyáva elővigyázatosságával és receptgyűjteményével, de a város mellett nagy birtoka volt, s azért Simon igen tisztelte, s titokban a lányának szemelte ki.

– Azt hiszem – felelte Fábián nyugtalanul –, hogy a só mégiscsak rendbe fog hozni. Csak só és zöldség, sok séta és kevés alvás, kedves Simon. Ez önnek is jót tenne.

A házigazda nevetett. Ilyenkor volt a legfurcsább, szája a füléig szaladt, s az ember beleláthatott a nyeldekölőjéig. Arcán, mintha késsel vágták volna, mély barázdák szaladtak szét, s ádámcsutkája föl és alá szállt. Már meglehetősen öreg ember volt, mi több: kopott, deresedő hajának nem volt fénye, fogai elsárgultak, s kipödört, fakó bajuszából egy-két szál sehogy sem engedelmeskedett a kenőcsnek, és fáradtan csüngött lefelé. Ezeket a szomorú vonásokat azonban nem könnyen lehetett rajta észrevenni, jókedve elpalástolta őket, apró szeme mindig mosolygott, s keze olyan fürgén járt, mint akiben valami nagy öröm lakik, amely ki szeretne törni. Mindig jó hangulatban volt. Mikor reggel fölkel, már megdörzsölte a kezét, s vígan szaladt az udvarra, megnézni a teheneket, s aztán megreggelizni a hárs alatt. Délben leplezetlen örömmel mesélte feleségének, miféle pletykákat hallott a gyógyszertárban, délután gyerekes elragadtatással bújt vadászcizmáiba, s este megint vígan dörzsölte a kezét, és azt mondta:

– Milyen remek idő volt ma, Jolán, a hegyoldalban! Ezer pokol, az ember megfiatalodik! Megfiatalodik, ha mondom; úgy érzem, hogy egy házat fel tudnék emelni, még ha a kövér járásbíró bent is ülne... – Tovább nem tudta folytatni, a kövér járásbíróra való emlékezőskor elkezdett kacagni.

Ha pedig rossz idő volt, Simon megint csak nevetve jött haza, és lelökve sáros cizmáit, így szólt:

– Ez aztán eső! Tíz év óta nem volt ilyen zápor! A csizmámban annyi a víz, hogy egy malmot el lehetne vele hajtani!

A társaság ezalatt helyet foglalt, s elkezdett kocsonyákat meg halakat enni. Az asztalfőn az asszony ült, mellette egy pirospozsgás képű birtokos s egy fiatal tiszt, aki a szomszéd városból rándult át. Az asszony ugyanolyan víg kedélyű volt, mint Simon, nagyon szeretett táncolni, és rajongott a regényekért. A híre nem volt a legjobb, azt mondták, hogy kedvesei voltak, közöttük több olyan férfi, akiről nem is igen lehetett tudni, hogy kerültek vele össze. Így emlegették a megyéspüspököt, a volt főispánt meg egy gazdag különcöt, akinek birtokai arrafelé húzódtak. Némelyek azt állították, hogy

a lány ezé az emberé, aki valahol Dalmáciában gazdaságot is íratott volna rá. Bizonyítani persze az ilyesmit nem lehetett, s a mendemondák kútforrásai csak öreg cselédek voltak. Kétségtelen az, hogy az asszony igen tudott a férfiakkal bánni, felfogta és megnevette minden tréfájukat, nem utálta őket, ha egy kicsit mámorosak voltak, s reggelenként, átmulatott éjszakák után oly kedvesen énekelt nekik, hogy még azoknak is tetszett, akik egyébként idegenkedtek tőle. Így hát udvarlója állandóan sok volt, örege, fiatalja egyformán, s a többi asszonyok méltán haragudhattak rá.

Az asszony mellett ülő két férfit érdemes volt megfigyelni. Simonné nem akarta mutatni, hogy valamelyiknek kedvez s inkább csak érezni lehetett, hogy a tiszt felé húz. Néha, amint körülnézett a társaságon, hogy van-e mindenki előtt ennivaló, tekintete rávetődött a fiatalemberre is, s egy vonalnyit titokzatosabb lett, de a következő pillanatban újra a figyelmes gazdasszony volt, aki egyformán szíves minden vendégéhez. Néha maga elé nézve elmosolyodott, és aztán összeborzongott: ki tudná, miért? Hogy a tiszt némelyes előnyben van, azt a bal szomszéd, a pirospozsgás birtokos igazolta leginkább: rosszkedvű volt, haragosan ette a pecsenyéket, és gúnyos tekinteteket vetett vetélytársára. Tulajdonképpen azt akarta mutatni, hogy lenézi őt, s ő a legény a csárdában, de az arcjáték nem sikerült, és rosszul leplezte, hogy a birtokos szekerének rúdja kifelé áll.

A hangulat csakhamar élénk lett. Az urak szorgalmasan ittak, és gőzmalomokról, kutyákról, puskáról és választásokról beszéltek, miközben az arcuk olyan piros volt, mint a főtt ráké. Egy öreg, borvirágos orrú inas komoly képpel hordta körül a tálakat, s néha sóhajtott egyet. Már ösmerték ezt a gyöngéjét, s azért némelyek ki is zsákmányolták: amikor cérnakesztyűs markában a pecsenyéstállal tovahaladt, és egyet sóhajtott, az egész társaság elkezdett kacagni. Az inas nem szólt semmit, csak megköszörülte a torkát, és szörnyű komolysággal ment egy vendéggel odébb. A lány mellett Fábián ült, aki nem evett semmit, s ahányszor az inas megkínálta valamivel, fáradtan intett kezével. Szomszédnőjével különös dolgokról beszélt; így a lelki rokonságról, a láthatatlan dimenziókról és a háziiparról. A lány azt a csöndes megvetést érezte, amelyet a nőkben a beteg és gyáva férfiak keltenek, s amely egy pillanat alatt határozott, eltörülhetetlen képpé jegeceződik. Ha csak szerit tehetne, nem nézett az udvarlójára, de azért megérezte közelségét, ahogy megérezzük, ha háttal fordulunk is feléje, egy dohos barlang szádájának fuvallatát. Fábiánnak tetszett a lány, mert erős és egészséges volt, különb, mint ő, akinek minden pillanatban orvos és patika kellett. Kellemesnek találta a mély hangját, fiatalos mozdulatait és sajátos arcborít, amely sima és fényes volt, mint egy keleti gyümölcs. Simon az asztal végéről gyakran vetett kérdő pillantásokat a lányra felé; mikor meglátta, hogy

Fábián udvarol neki, megdörzsölgette a kezét, és gyorsan fölhajtott egy pohár bort.

Mire a vacsora véget ért, a társaság már igen zajos volt: lármásan vitatkoztak, nagyokat nevettek, sőt egyesek énekelni is próbáltak. Ebben a pillanatban felbukkant a cigányprímás barna feje, s pár perc múlva a sóhajtó inas már ki is hordta az asztalt, s a tánc elkezdődhetett. A keringőt a pirosposztagás birtokos kezdte meg a háziasszonnyal, azután Fábián a lányt kérte föl. A többi úr szétterpesztett lábbal állt a kályha körül, és helyeslőleg bólingatott, míg Simon boldog vizslaként szaladt föl és alá, mindenkinek dicsérte a lánya táncos tudományát. A vendégek egymás után győződtek meg róla: furcsa mozdulatokkal, fekete kabátos faunokként ugráltak körül vele a termen, s az egyes fordulónál nagy íveket írva le száguldottak tova.

A lány egy kis csalódást érzett: nem ilyennek képzelte a mulatságot meg a táncot, és Fábián udvarlása is terhére volt. A feje kicsit meg is fájdult. Átment a másik szobába, hogy kipihenje magát. Ott a füsttől alig lehetett az asztal körül borozó vendégeket meglátni. A harmadik szobában még nagyobb füst volt: itt kártyáztak, nagy hahotával üzték a pagátot. Úgy érezte, hogy jót tenne, ha egy kicsit kimenne a friss levegőre, s azért magára kapta csipkekendőjét, és kiment a kertbe. De künt barátságatlan idő volt, a szél tördelte az ágakat, s egy rézkakas szüntelenül nyikorgott. Megint visszament hát a lakásba, és ledőlt a sötét hálószoba pamlagjára. A homály jólesett szemének, s a messziről hangzó cigányzene most egyszerre más, könnyedebb, kellemesebb volt.

Alig feküdt ott pár pillanatig, mikor egyszerre kinyílt az ajtó, és egy női alak meg egy férfi sötét árnyéka suhant be.

– Mit kíván? – kérdezte az asszony kedvetlenül. – Nem tudom belátni, miféle sürgős közlenivalója lenne, és éppen ma?

A lány megdöbben; az anyja hangja volt. A következő pillanatban már megszólalt a férfi. Nyersen kacagott.

– Hogy mi mondanivalóm van? Nem rossz. Az a közölnivalóm, hogy nem hagyom magam ellökni, mint egy használt kesztyűt.

A lánynak összeszorult a torka, s a szíve hevesen kezdett verni. Fel akart ugrani, de nem tudott, lenyűgözte egy hatalom, talán a végtelen szomorúság és keserűség, mely egyszerre a szívébe lopózott.

– Így ne beszéljen velem – szölt az asszony. – Engedjen ki.

A férfi tompán felbődült, s toppantott egyet.

– Így fogok beszélni – kiáltotta rekedten –, mert jogom van hozzá. Én ösmerem az életét, tudom azt, ki mikor volt a kedvese, s tudom, hogy mindnek kiadta az útját, mert gyávák voltak. De engemet nem fog ilyen röviden kilökni, ha az enyémmel akart lenni, hát legyen, és maradjon is az enyémmel.

– Eh! Hagyjon! – pattant föl az asszony, s kisuhand a másik ajtón. A férfi egyedül maradt, egy hirtelen mozdulattal végigszaladt a szobán, és dühösen káromkodott egyet, s azután végigbotorkálva a szobán, nagy nehezen megtalálta a kilincset. Az ajtón át pillanatra bántó fénykéve szaladt szét a bútorokon, s aztán megint sötétség lett.

A lány arca égett. Felugrott, és egész testében remegni kezdett, aztán olyan heves sírás fogta el, hogy le kellett ülnie egy székre. Mérhetetlen fájdalom szállt szívére, és lelkében undor támadt, mintha egyszerre a világ minden csúnyasága reászakadt volna. Künt tovább szólt a zene, mintha halottas menet haladt volna, olyan szomorúan zengett. A lány felugrott, megtörülte szemét, és elhatározta, hogy odamegy apjához, és mindent megmond neki.

Simon nem volt már a kvaterkázók között. Nem bírta az italt, s miután hirtelen egypár pohárral felhajtott volt, szédülni kezdett, s kivonult egy mellékszobába, ahol keserves arccal ült le egy székre, és meredten bámult maga elé. Az ajka csöndesen járt. Simon érthetetlen szavakat mormolt, és siralmas állapota dacára olykor egy-két szót próbált elénekelni. Mikor a leány odament hozzá, bambán nézett rá, és így szólt:

– Íme, a leányom, uraim. Kitűnően táncol, kedves albíró úr... szépen hegedül, kedves Kopeczki, és hogy szereti a verseket, kedves Fábián... Egészen önnek való, szavamra, uram, önnek való...

Ostobán nevetett. A leány közel ment hozzá, és iszonyodva súgta oda:

– Az anyám... az anyámnak kedvese van...

Azt hitte, hogy az apja fel fog ugrani, és összezúzza, de Simon rekedten nevetett.

– Hehehe – kacagott –, már teneked is elmondták? És te elhiszed? Az anyád a legderekabb nő a világon, és megesküdött rá... De mit beszélek... A világ rossz, a bor jó... Igen, uraim, ez a leányom.

– Apám! – sikoltotta Ágnes, és meg akarta ragadni Simon vállát. Arcuk közel ért egymáshoz: a leány visszatántorodott a szörnyű borgőzttől. Utálat fogta el, s a szülei ház egyszerre undok rablóbarlangnak tetszett, telve piszkos emberekkel, fekélyekkel és csúszómászó állatokkal. Simon folytatta:

– Az anyád a világ legderekabb asszonya... esküszöm rá... és én boldog vagyok veled, akárhogy áskálódtok ellenem... A püspök meg a főispán nem igaz... csak hazugság az egész...

Feje lassan lehanyatlott, elaludt a széken. A lány leverten, dermedten állott mellette. Reggel még tele volt ragyogó hangulatokkal, most ott állt előtte az igazi élet, a nyomorúsággal, piszokkal teli, amely nem tűr álmokat, és nem enged létet az ábrándoknak. Szeméből keserű könnyek fakadtak, s tekintete kétségbeesve kereste a menekülés útját. De hiába, mindenütt

homály volt, s a tűzből két nagy parázsszem bámult rá, mint a sötétség párdúca, amely ugrásra készen áll, hogy zsákmányát magával ragadja.

Ebben a pillanatban megjelent Fábián az ajtóban.

– Szabad egy tourra? – kérdezte mélyen meghajolva. A leány felkelt, és megadással hajtotta le fejét.

– Megyek, uram – mondta, és karját Fábián karjába akasztotta. Egy pillanattig arra gondolt, hogy így fognak egykor az esküvőre menni, aztán kiértek az ebédlőbe, és elkezdtek táncolni.